

1. האגודה למען ערביי יפו, ע.ר. 580104412, ע"י היו"ר גבי עאבד
2. קופטי מארי, מס' ת"ז 050941590
3. ריזק אמיר, מס' ת"ז 059388107
4. לימאנס ניקולא, מס' ת"ז 052174117
5. חמדאן אחמד, מס' ת"ז 053878237
6. איבתסאם כולאב, מס' ת"ז 00770083764
7. אבו נאר פאטמה, מס' ת"ז 037257789
8. אבו סיף תאופיק, מס' ת"ז 059389189
9. נעים נאדיה, מס' ת"ז 027632207
10. סרי סלמא, מס' ת"ז 056261027
11. זקאק עביר, מס' ת"ז 059866954
12. קהוג' פרידה, מס' ת"ז 053846754

באמצעות עוה"ד גדיר ניקולא ו/או חסן ג'בארין
ו/או ארנה כהן ו/או מרואן דלאל ו/או סוהאד
בשארה ו/או מוראד אלסאנע ו/או עביר בכר ו/או
עאדל בדיר; מעדאלה – המרכז המשפטי לזכויות
המיעוט הערבי בישראל, ת"ד 510 שפרעם 2020,
טלפון: 9501610-04; פקס: 9503140-04

המבקשים

- נגד -

משרד החינוך

באמצעות פרקליטות המדינה

המשיב

המרצת פתיחה

בית המשפט הנכבד מתבקש בזאת להוציא מלפניו פסק-דין הצהרתי, המכריז על בטלות צו הסגירה שהוציא המשיב ביום 31.8.2004, על פי חוק הפיקוח על בתי הספר, תשכ"ט – 1969 (להלן: חוק הפיקוח), ואשר התקבל על-ידי המבקשים רק ביום 12.9.2004, ובו מורה על סגירת בית הספר "יאפא ערבי דמוקרטי", כפי שיפורט להלן.

ואלה נימוקי הבקשה:

מבוא

1. עניינה של תובענה זו הוא צו הסגירה שהוציא המשיב בו מורה על סגירת בית הספר "יאפא ערבי דמוקרטי" (להלן: בית הספר "יאפא"), מהטעם שאין לבית הספר רשיון, בהתאם לחוק הפיקוח.
2. החלטתו זו של המשיב, הינה החלטה מוטעית, ובמקרה ולא תבוטל תפגע ובאופן ממשי ובלתי מידתי בזכות יסוד חוקתית של 158 תלמידי בית הספר והוריהם, לחופש בחירה בחינוך; וכן תפגע בזכות התלמידים לחינוך. היות ושנת הלימודים כבר החלה, סגירת בית הספר בשלב זה משמעה הלכה למעשה, הוצאת התלמידים מכל מסגרת חינוכית, או כפיית מסגרת חינוכית אחרת שאינה מהווה מבחינתם מענה על דרישותיהם וציפיותיהם ממוסד חינוכי.
3. לא זו אף זו, החלטתו של המשיב אינה משרתת תכלית ראויה כלשהי, וגם לא את תכליתו העיקרית של חוק הפיקוח שאמורה להנחות את המשיב. כפי שיפרטו המבקשים, בית הספר "יאפא" עונה ובהצלחה על תכליתו העיקרית של חוק הפיקוח - להבטיח כי יפעלו בתי ספר שמספקים חינוך ברמה נאותה, וכן עונה על כל המבחנים הקבועים בחוק לשם הגשמת תכלית זו.
4. בית הספר "יאפא" הוקם לקראת פתיחת שנת הלימודים הנוכחית, במהירות ובעמל רב, על מנת לספק מסגרת חינוכית אלטרנטיבית ומיידית ל 158 תלמידים שחלקם המכריע למד עד לשנת הלימודים האחרונה בבית ספר אחר - בית הספר האורתודוקסי. שינויי מדיניות עליהם החליטה הנהלת בית הספר האורתודוקסי, **לקראת סוף שנת הלימודים החולפת**, הפקיעו למעשה מאותם תלמידים ומהוריהם את המסגרת החינוכית בה הם היו חלק, ובה הם ראו כמסגרת המתאימה להשקפת עולמם והמשרתת והמספקת את דרישותיהם וציפיותיהם ממוסד חינוכי. המצב שנוצר לא השאיר בפני ההורים חוץ מברירה אחת, מציאת מסגרת חינוכית אלטרנטיבית שתענה על דרישותיהם.
5. לאור הנסיבות שקדמו לפתיחת בית הספר "יאפא" ומגבלת הזמן שעמדה לרשות המבקשים, לא היה ניתן להשיג רשיון בטרם פתיחת בית הספר.
6. סגירת בית הספר "יאפא" כיום, ולאחר שתלמידי בית הספר השתלבו והתאקלמו בבית הספר החדש, תגרום לתלמידים נזק ממשי ובלתי הפיך, ותפגע בזכותם לחינוך.

המבקשים

7. **המבקשת מס' 1** הינה עמותה רשומה כדין, נוסדה במאי 1979, ומטרתה המרכזית היא טיפול בכל הבעיות המוניציפליות של הקהילה הערבית ביפו, המונה כיום כ- 20,000 נפש, תוך מתן דגש מיוחד לשתי הבעיות העיקריות מהן סובלת הקהילה הערבית ביפו, חינוך ודיור.
8. **המבקשת מס' 2** הינה מנהלת בית הספר "יאפא", וכן המנהלת הקודם של בית הספר האורתודוקסי.
9. **המבקש מס' 3** הינו הורה לשני תלמידים בבית הספר "יאפא" בכיתה גן ו-א'.
10. **המבקש מס' 4** הינו הורה לתלמיד בכיתה ז' בבית הספר "יאפא".
11. **המבקש מס' 5** הינו הורה ל- 3 תלמידים בבית הספר "יאפא" בכיתה גן, א' ו-ז'.
12. **המבקשת מס' 6** הינה הורה לשני תלמידים בבית הספר "יאפא" בכיתה ב' ו-ד'.
13. **המבקשת מס' 7** הינה הורה לשני תלמידים בבית הספר "יאפא" בכיתה א' ו-ב'.
14. **המבקש מס' 8** הינו הורה לשני תלמידים בבית הספר "יאפא" בכיתה ב' ו-ד'.
15. **המבקשת מס' 9** הינה הורה לשני תלמידים בבית הספר "יאפא" בכיתה גן ו ה'.
16. **המבקשת מס' 10** הינה הורה לתלמיד בכיתה ב' בבית הספר "יאפא".
17. **המבקשת מס' 11** הינה הורה לתלמיד בגן חובה בבית הספר "יאפא".
18. **המבקשת מס' 12** הינה הורה לתלמיד בכיתה ה' בבית הספר "יאפא".

החלק העובדתי

19. לקראת סוף שנת הלימודים האחרונה, ביום 15.5.2004, החליטה הנהלת בית הספר האורתודוקסי ביפו - הפטריארכיה היוונית-אורתודוקסית - על פיטוריה של מנהלת בית הספר, גב' מארי קובטי, וכן על ביצוע מספר "רפורמות" בבית הספר האורתודוקסי, אשר כללו, בין היתר, החזרת הלימודים המסורתיים של הכנסייה, הפיכת השפה היוונית לשפה חובה בבית הספר, הנהגת מדיניות סלקטיבית עדתית בקבלת התלמידים לבית הספר, וכן הגבלת מעורבותו ומעמדו של ועד ההורים בבית הספר.

ראו תצהיריהם של גב' מארי קובטי, מנהלת בית הספר (העותרת מס' 2), מר מוכתאר גבארין, חבר ועד הורים, וכן תצהירו של מר עאבד גבי, יו"ר האגודה למען ערביי יפו (עותרת מס' 1), התומכים בבקשה זו והמצורפים אליה כחלק בלתי נפרד הימנה.

20. פיטורי מנהלת בית הספר יחד עם שאר "הרפורמות" עליהן החליטה הפטריארכיה היוונית- האורתודוקסית, עוררו את כעסם ותרעומתם של צוות המורים, ועד ההורים וכלל ציבור ההורים בבית הספר האורתודוקסי. ניסיונותיו החוזרים ונשנים של ועד ההורים בבית הספר האורתודוקסי, לשינוי החלטת הנהלת בית הספר הן בעניין פיטורי המנהלת והן בעניין הרפורמות, כשלו.

21. שני הגורמים ביחד – כאשר מחד, כשלונו של ועד ההורים להניא את הנהלת בית הספר האורתודוקסי מהחלטתה ו/או השהיית החלטתה הנ"ל לשנה אחת, בה יבואו הצדדים לידי פשרה והסכמה הדדית; ומאידך פקיעת מועדי ההרשמה לשאר בתי הספר הערביים בעיר, לא השאירו בפני ועד ההורים וכלל ציבור ההורים, חוץ מברירה אחת, והיא חיפוש מסגרת חינוכית אלטרנטיבית. לשם כך פנה ועד ההורים יחד עם מנהלת בית הספר וחלק ממורי בית הספר האורתודוקסי, אל האגודה למען ערביי יפו, המבקשת מס' 1, וביקשו סיוע במציאת פתרון מיידי. וכך, תוך שיתוף פעולה בין כל הגורמים הנ"ל, נולד הרעיון של פתיחת בית הספר "יאפא ערבי דמוקרטי".

22. לבית הספר "יאפא" נרשמו רוב התלמידים שלמדו עד לשנת הלימודים האחרונה בבית הספר האורתודוקסי. כיום לומדים בבית הספר "יאפא" 158 תלמידים, מהגן ועד כיתה ז', כאשר בכל שכבה יש כיתה אחת. כמנהלת בית הספר, נבחרה הגב' מארי קובטי, המבקשת מס' 2, מי שהיתה במשך 7 שנים מנהלת בית הספר האורתודוקסי ופוטררה לקראת סוף שנת הלימודים האחרונה, כפי שצויין לעיל. בבית הספר "יאפא" מלמדים 15 מורים מוסמכים בעלי תעודות הוראה, מתוכם 9 מורים שלימדו עד שנת הלימודים האחרונה בבית הספר האורתודוקסי, ואשר התפטרו מתפקידם שם לאחר שהוחלט על פיטורי המנהלת וביצוע הרפורמות.

23. המבקשים ושאר יוזמי הקמת בית הספר "יאפא ערבי דמוקרטי", החליטו כי תוכנית הלימודים שתלומד בו תהא תכנית הלימודים מטעמו של המשיב. לצד תוכנית זו, תופעל תוכנית לשם הטמעה וחינוך לעקרונות דמוקרטיים וזכויות אדם בקרב ציבור התלמידים והמורים כאחד. עוד הוחלט כי בית הספר "יאפא" ישרת את כלל תלמידי האוכלוסייה הערבית ביפו ללא הבדלי דת וללא שיקולים עדתיים.

24. ועד ההורים בבית הספר "יאפא" הינו שותף מרכזי ופעיל יחד עם הנהלת בית הספר, דבר אשר מהווה אחד המאפיינים הבולטים של בית הספר "יאפא". מעורבותו זו של ועד ההורים בענייני בית הספר וחינוך הילדים, נגזרת היא מתפיסה כוללת המשותפת לכלל הגורמים המעורבים בהקמת בית הספר "יאפא", והרואה בשותפות והשתתפות ההורים בהתנהלות בית הספר ובחינוך ילדיהם כתנאי מרכזי להצלחת התלמידים ובית הספר. מעורבות זו, כפי שמעידים על כך התצהירים המצורפים לתובענה זו, ובמיוחד תצהירי

מנהלת בית הספר וחבר ועד ההורים, משליכה באופן חיובי על הרגשת השייכות בקרב ההורים והתלמידים כאחד, ותורמת להצלחת בית הספר והמורים במלאכתם.

25. כמבנה לבית הספר "יאפא", שכרה המבקשת מס. 1, ימים ספורים לפני פתיחת שנת הלימודים הנוכחית, מבנה ששימש במשך שנים רבות ועד לשנת הלימודים האחרונה בית ספר אחר בשם בית ספר סוקולוב. העובדה שמבנה זה שימש עד לאחרונה בית ספר אחר, עמדה במרכז שיקולי המבקשים לבחירת המבנה, שכן עובדה זו משמעה כי המבנה עונה על מבחני המשיב הן מבחינה בטיחותית והן מבחינת התאמת המבנה ליעודו.

26. החלטת הנהלת בית הספר האורתודוקסי כאמור והמועד בו נקבלה סיכלה כל אפשרות להשגת רשיון בית ספר מהמשיב בטרם תחל שנת הלימודים הקרוב (הנוכחית). יודגש כי בקשה כאמור הוגשה על-ידי המבקשים מס' 1 ומס' 2, עוד ביום 13.9.2004, אך טרם נדונה על-ידי המשיב.

הבקשה לרשיון בית ספר, מצ"ב כנספח ת/1

27. הנסיבות שפורטו לעיל חייבו את המבקשים לפעול בזריזות לשם הגנה על זכותם ועל זכויות ילדיהם לחופש הבחירה בחינוך במוסד המתאים להשקפת עולמם ו"האני מאמין" שלהם. משפסק בית הספר האורתודוקסי להוות מענה לציפיותיהם והשקפותיהם של רוב הורי התלמידים בבית הספר, לא נותרה בפני ההורים ברירה מלבד הקמת בית הספר חלופי, בו הם יהיו שותפים מלאים ואפקטיביים, והמגשים את השקפת עולמם בקשר לחינוך ילדיהם.

28. והנה, ועל אף מגבלת הזמן אליה נקלעו המבקשים ושאר ההורים שעמדו מאחורי הקמת בית הספר "יאפא", לא מנע מהם הדבר הקמת בית ספר העונה ברמה נאותה ומספקת על כלל המבחנים שקבע המשיב בעניין הקמת בתי ספר חדשים. בבקשתם למתן רשיון לבית הספר (נספח ת/1 לעיל) פירטו המבקשים את הנסיבות שמנעו מהם הגשת בקשה זו מבעוד מועד, ותיארו בהרחבה את עמידת בית הספר "יאפא" בכל המבחנים הקבועים בחוק הפיקוח, ובמיוחד בסעי' 9 לחוק (מבחנים למתן רישיון), לשם קבלת רשיון בית ספר.

29. עיקר המבחנים הקבועים בסעי' 9 לחוק הפיקוח הם: תוכנית הלימודים, הכשרתם וכשרם המקצועי של סגל עובדי החינוך, מבנה בית הספר ותנאי הבטיחות בו. כפי שמעידים הבקשה למתן רשיון ותצהיריהם של המבקשים המצורפים לתובענה זו, בית הספר "יאפא" עומד ובהצלחה בכל אותם מבחנים הקבועים בחוק הפיקוח ובשאר הכללים שנקבעו ע"י המשיב. הרי כפי שפורט לעיל בית הספר פועל על פי תוכנית הלימודים של משרד החינוך, המנהלת וסגל המורים הינם מורשים ובעלי רשיון רב, ובית הספר הוקם ופועל במבנה ששימש עד לאחרונה כבית ספר. יודגש כי הן המנהלת והן רוב המורים המכהנים בבית הספר "יאפא" שימשו עד לא מכבר כמנהלת וסגל מורים בבית הספר האורתודוקסי.

ראו: סעי' 25-17 מתצהיר מנהלת בית הספר המבקשת מס' 2.

30. אולם ועל אף עמידתו של בית הספר "יאפא" בדרישות חוק הפיקוח, הוציא המשיב צו סגירה לבית הספר, הנושא תאריך 31.8.2004. יצויין כי הצו הגיע לידי המבקשים לראשונה רק ביום 12.9.2004, כאשר נמצא במקרה על ידי עובדת הניקיון של בית הספר, "זרוק" ליד שער בית הספר (ראו: סע' 14 מתצהיר המבקשת מס' 2).

31. בצו הסגירה, החתום על ידי מנכ"לית משרד החינוך, גב' רונית תירוש, צויין כי הסיבה להוצאתו הינה היעדר רשיון בית ספר על פי חוק הפיקוח.

32. ביום 22.9.2004, ונוכח העובדה שהמבקשים לא זכו להתייחסות כלשהי לבקשתם מיום 12.9.2004, לקבלת רשיון בית ספר, שלחו המבקשים באמצעות באת-כוחם הח"מ, מכתב דחוף למשיב, בו דרשו את ביטול צו הסגירה נגד בית הספר, ועמדו בשנית על הנסיבות אשר מנעו את הגשת בקשתם לרשיון בית ספר עוד בטרם פתיחת בית הספר. עוד ציינו כי היות ובית הספר "יאפא" עונה על כל המבחנים הקבועים בחוק הפיקוח לשם מתן רשיון בית ספר, הרי שהחלטת הסגירה הינה שלא כדין ופוגעת בזכויות יסוד חוקתיות של המבקשים באופן בוטה ובלתי מידתי. כמו כן דרשו המבקשים במכתבם זה כי המשיב יפעל לבדיקת ואישור הבקשה לרשיון שהגישו. עד להגשת תובענה זו, לא התקבלה מטעם המשיב כל תגובה למכתבם זה של המבקשים.

מצ"ב מכתבה של ב"כ המבקשים מיום 22.9.2004, **כנספח ת/2**

החלק המשפטי

33. החלטתו של המשיב לסגור את בית הספר "יאפא", פוגעת פגיעה ממשית ובלתי מדתית בזכויות יסוד חוקתיות של המבקשים ויתר ההורים והתלמידים בבית הספר, כמו הזכות לחינוך ולחופש בחירה בחינוך, ומפרה את כללי הצדק הטבעי בכך שלא ניתנה כל זכות טיעון למבקשים בטרם הוצאת צו הסגירה.

הזכות לחינוך והזכות לחופש בחירה בחינוך

34. החלטתו של המשיב לסגור את בית הספר "יאפא", פוגעת בזכותם של המבקשים ושאר הורי התלמידים בבית הספר, לחופש הבחירה בחינוך ובמוסד החינוכי בו ירצו כי ילדיהם יתחנכו. זכותם של הורים אלו, הפועלים יותר מכל גורם אחר לטובת ילדיהם וקידומם, לבחור ולהקים בית ספר המתאים ביותר להשקפת עולמם והנתפס על-ידם כמסוגל יותר מכל מוסד חינוכי אחר לשמור על ילדיהם ולחנכם בדרך הטובה והיעילה ביותר.

35. הלכה פסוקה היא כי זכותם של הורים לחופש הבחירה בחינוך לילדיהם, הינה זכות יסוד חוקתית. מעמדה החוקתי של הזכות לחופש בחירה בחינוך הוכר ע"י פסיקת בית המשפט הלעיון, דרך גזירתה מזכויות יסוד חוקתיות, כגון, הזכות לחירות, לאוטונומיה ולחופש הביטוי. על מעמדה החוקתי וחשיבותה הנעלית של זכות זו, נאמר:

"זכותם של הורים לגדל ולחנך את ילדיהם כראות עיניהם היא זכות חוקתית יסודית, זכות טבעית הטבועה ועולה מן הקשר בין הורים לצאצאיהם. המסגרת המשפחתית אינה עומדת בצד המערכת החוקתית, אלא היא חלק אינטגרלי ממנה. במסגרת היחידה המשפחתית נתונות להורים זכויות המוכרות על-ידי המשפט החוקתי והמוגנות על-ידי... זכות זו באה לידי ביטוי בפרטיות ובאוטונומיה של המשפחה: ההורים אוטונומיים בקבלת החלטות בכל הנוגע לילדיהם - חינוך, דרך חיים, מקום מגורים וכדומה, והתערבות החברה והמדינה בהחלטות אלה היא בבחינת חריג שיש ליתן טעם להצדיקו (ראה ע"א 577/83 [5] הנ"ל, בעמ' 468, 485).

...
השאירה לצמצם התערבותה של המדינה ברורה - התערבות מאסיבית של המדינה בתחום יחסי הורים-ילדים תרוקן מתוכן את רעיון הסמכות ההורית; ההימנעות מהתערבות מדגישה את העובדה שהילד חי בראש וראשונה בחסות ואחריות הוריו, וכי מעמד המדינה או החברה משניים במעמדם, אלא אם כן מתברר שדרושה התערבות המדינה לשם הגנה על הילד...
במקרה הרגיל ההנחה היא לכן ששיקול דעת ההורים מסמל ומגבש באופן הטוב והמדויק ביותר את ההחלטות הראויות בגידול הילדים."

ע"א 2266/93 פלוני נ' פלוני, פ"ד מט (1) 221, 235-237

עוד על זכות הבחירה בחינוך, ראו:

בג"צ 4363/00 ועד פוריה עלית על-ידי היושב-ראש איתן רון נ' שר החינוך, פ"ד נו (4)

203, 221

יורם רבין, הזכות לחינוך, נבו הוצאה לאור 2002, עמ' 111-129

36. זכותם של הורים לחופש הבחירה בחינוך ילדיהם נגזרת אף מהיותם האפוטרופסים הטבעיים לילדיהם. מכוח מעמד זה נגזר מגוון רחב של זכויות וביניהן חופש הבחירה של ההורים בכל הקשור לגידול ילדיהם, חינוכם וכו'. יפים לעניינו כאן דבריו של כב' השופט א' גולדברג, באומרו:

"ההצהרה כי "ההורים הם האפוטרופסים הטבעיים של ילדיהם הקטינים", שבסעיף 14 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962 והקביעה כי "האם והאב כאחד הם האפוטרופסים הטבעיים על ילדיהם", שבסעיף 3(א) לחוק שיווי זכויות האשה, תשי"א-1951 - אינן צריכות הסבר ופירוש ו"קול הדם" נשמע מהן.

...
עמד השופט אלון על כך כי "הזכות שיש להורים בחינוך, בלימוד ובכל ענייני האפוטרופסות, היא הזכות למלא את חובתם כאפוטרופסים כלפי ילדיהם". שכן "אין חולק על כך כי זיקתו של הורה לילדו אינה רק בגדר חובה אלא גם בגדר זכות" (ע"א 436/76 פד"י ל"א (239, 243) (2). זכות זו של ההורים היא, כדברי השופט ברק בע"א 577/83, "זכות קונסטיטוציונית חשובה, שכן היא מהווה ביטוי לקשר הטבעי... שבין הורים לילדיהם... זכות זו של ההורים אינה זכות קניין או ממון קניין. הוא אך ביטוי לקשר הטבעי שבין הורים לילדים".

הקשר שיסודו בעובדה הטבעית שהילד נולד להוריו, הוא גם שמעגן את זכותם הטבעית להחזיק בו ולגדלו, "זכות ... שאין כמעט גדולה הימנה" (ע"א 488/77 פד"י ל"ב (441, 421) (3)).

ע"א 224, 212/85, פלוני נ' פלוני, פ"ד לט(4), 309, 313-311.

37. בתי משפט במדינות מערביות רבות, דוגמת ארה"ב, קנדה וצרפת, העניקו מעמד חוקתי לזכותם של הורים לחופש הבחירה בחינוך ילדיהם, והגבילו עד מאוד מכוחה של המדינה להתערב בהחלטותיהם של הורים בעניינים הקשורים בזכות זו והנגזרים ממנה. מדינות מערביות אחרות דוגמת גרמניה, אף עיגנו זכות זו בחוקה.

על מעמדה החוקתי של זכות זו במשפט משווה, ראו:

יורם רבין, הזכות לחינוך, נבו הוצאה לאור 2002, עמ' 219-237

38. גם הזכות לחינוך כשלעצמה, עומדת במרכז השיקולים המצדיקים את ההכרה בזכות לחופש הבחירה בחינוך כזכות חוקתית. חינוך הינו אחד האמצעים החיוניים ביותר לשם קיום והגנה על זכויות אזרחיות פוליטיות רבות, כגון הזכות לחופש הביטוי ולחירות הפרט. חינוך הינו רכישת ידע וחשיפה למגוון רחב של מחשבות ואפשרויות, שהן הבסיס האינטגרלי למימוש החירות האישית וחירות המחשבה. על חשיבות הזכות לחינוך, יפים כאן דבריו של כב' השופט ת' אור:

"אכן, החינוך הוא מכשיר חברתי אשר לא ניתן להפריז בחשיבותו. מדובר באחת הפונקציות החשובות ביותר של הממשלה והמדינה. החינוך הוא חיוני לקיומו של משטר דמוקרטי חופשי חי ומתפקד. הוא מהווה יסוד הכרחי למימושו העצמי של כל אדם. הוא חיוני להצלחתו ולשגשוגו של כל פרט ופרט. הוא חיוני לקיומה של חברה, בה חיים ופועלים אנשים המשפרים את רווחתם ותורמים, בתוך כך, לרווחתה של הקהילה כולה.

...

החינוך הוא, בלי ספק, מכשיר חשוב בהבטחת זכויותיו וחירויותיו של כל פרט ופרט, ובמימושו של הזכויות הפוליטיות הבסיסיות הנתונות לו, ובהן חופש הביטוי, והזכות לבחור ולהיבחר.

בג"צ 1554/95 עמותת "שוחרי גיל"ת" נ' שר החינוך התרבות, פ"ד נ(3), 2, עמ' 24-25.

39. לאור חשיבותו ותרומתו זו של החינוך לפרט ולהתפתחותו, והיות וילדים אינם בשלים בדרך כלל לקבל לבדם החלטות הנוגעות לחינוכם, מקבלת זכותם של ההורים לחופש הבחירה בחינוך ילדיהם משנה תוקף. ההורים שואפים יותר מכל גורם אחר, להשיג את הטוב ביותר לילדיהם ופועלים לשם קידומם. לאור זאת, זכותם לחופש הפעולה ולחופש בקבלת החלטות בכל הנוגע לילדיהם, קיבלה הן בפסיקה והן בחקיקה הגנה מקסימלית מפני כל התערבות מצד המדינה.

40. בחירתם של המבקשים ושאר הורי התלמידים בבית הספר "יאפא", להקים בית ספר שיענה על השקפת עולמם ועל ציפיותיהם ודרישותיהם ממוסד חינוכי לילדיהם, הינה לב לבה של הזכות לחופש הבחירה בחינוך. זכות זו שמורה למבקשים כמו לכלל ההורים

במדינה, והתערבותו של המשיב ו/או נקיטת כל צעד אשר יש בו כדי לפגוע או לשלול זכות זו, תיעשה אך ורק במקרים בהם נשקפת סכנה לזכותם של הילדים לחינוך ופגיעה בטובתם ובאינטרסים שלהם, כפי שיפורט בהמשך.

41. לא זו אף זו, החלטתו של המשיב, במקרה ולא תבוטל, תפגע במידה קשה במיוחד, בזכותם לחינוך של ילדי המבקשים ושאר תלמידי בית הספר "יאפא". היות ושנת הלימודים כבר החלה, ובמסגרת בית הספר "יאפא" לומדים 158 תלמידים, סגירת בית הספר משמעה הוצאת תלמידים אלה מכל מסגרת חינוכית.

חוק הפיקוח ומטרותיו – העיקר והטפל

42. החלטתו של המשיב לסגור את בית הספר "יאפא", וכפי שצויין בצו הסגירה, הינה מהסיבה שאין לבית הספר "יאפא" רשיון, על פי חוק הפיקוח. כפי שפירטו המבקשים בהרחבה בחלק העובדתי לתובענה זו, הנסיבות שקדמו להקמת בית הספר, מנעו הגשת בקשה לרשיון מבעוד מועד, והשגת רשיון בטרם פתיחת בית הספר.

43. אולם, יטענו המבקשים, היעדר רשיון לבית הספר "יאפא" אין בו כשלעצמו כדי להצדיק את החלטתו של המשיב לסגור את בית הספר, וזאת היות והדרישה לרשיון הקבועה בסעי' 3 לחוק הפיקוח הינה דרישה פורמאלית – טכנית, שאין לייחס לה, ובמיוחד בנסיבות דנן, משקל מכריע. טענתם זו של המבקשים מבוססת על מטרתו העיקרית של חוק הפיקוח, והפרשנות שניתנה לחוק זה על-ידי בתי המשפט בסוגיות דומות.

44. מטרתו העיקרית של חוק הפיקוח, היא להבטיח כי לא יופעלו במדינה מוסדות חינוך שלא עומדים בתנאים ובמבחנים הקבועים בחוק, והמיועדים לשמירת והבטחת זכותם של כלל התלמידים במדינה, לקבלת חינוך ברמה נאותה ומספקת, בכל מוסדות החינוך, יהיו אשר יהיו. מטרתו זו של חוק הפיקוח היא חשובה ביותר, גם לאור חיוניותה והכרחיותה לקיום והגשמת הזכות החוקתית לחופש הבחירה בחינוך, כך שמחד, מסדיר חוק זה את הדרכים והאמצעים להקמת בתי ספר מגוונים במדינה, ומאידך מבטיח כי רק בתי ספר המספקים חינוך ברמה נאותה יוכלו לפעול במדינה.

45. כפי שהרחיבו ופירטו המבקשים בחלק העובדתי לתובענה זו ובתצהירים המצורפים לה, בית הספר "יאפא" עונה על כל המבחנים הקבועים בחוק הפיקוח, והמפורטים בעיקר בסעי' 9 לחוק. עובדה זו, היא השיקול העיקרי שעל המשיב לבחון לשם מתן הרשיון לבית הספר בהתאם לחוק הפיקוח. זוהי הדרך היחידה האפשרית המבטיחה כי לא תיפגע באופן שרירותי ושלא כדון, זכותם החוקתית לחופש הבחירה בחינוך.

46. מעמדה החוקתי של זכות ההורים לבחור בחינוך לילדיהם, מחייב נקיטת משנה זהירות, בטרם קבלת כל החלטה אשר יש בה כדי לפגוע בזכות זו, וכי רק במקרים חריגים, וכאשר עומדים מנגד שיקולים כבדי משקל, ניתן להגביל זכות זו. מתוך גישה זו, קבעה הפסיקה כי אף השיקול של אי מתן חינוך ברמה הנאותה, אינו מהווה כשלעצמו עילה לפגיעה

בזכות לחופש הבחירה בחינוך, וכל רק במקרים בהם מדובר בפגיעה חריפה וחמורה בזכות למתן חינוך ברמה נאותה, ניתן להגביל את זכות הבחירה בחינוך. וכדברי כב' השופט ד"ר א' גרוניס, בפרשת "בית הספר עתיד":

"סיכומו של דבר הוא, שמקבל אני כי קיימת פגיעה מסוימת בחינוכם של הילדים הלומדים בבית הספר וכי ההחלטה על סגירתו של בית הספר נתקבלה בתום לב, בעקבות תהליך ממושך של מעקב ובדיקה ומתוך מחשב שעדיף, מבחינת האינטרסים של הילדים הלומדים בו, כי ילמדו במוסדות אחרים, אשר עומדים בדרישות של משרד החינוך, ברם, השיקול המרכזי, שלא ניתן לו משקל נכון וראוי, הוא האוטונומיה של ההורים באשר להחלטות הנוגעות לילדיהם, ובמקרה זה לגבי חינוכם. אילו מדובר היה בפגיעה קשה וחמורה בחינוכם של הילדים, היה מקום לדחות את העתירה. אולם משהגענו למסקנה שאין מדובר בפגיעה כאמור, נותרת על כנה ההנחה כי ההורים הם שיוזעים, יותר מכל אחר, מה טוב לילדיהם." (ההדגשה לא במקור)

עת"מ 1294/01 בית הספר עתיד נ' משרד החינוך (פדאור (לא פורסם) 01 (3) 444)

47. כך קבעו בתי המשפט במקרה של בתי ספר שלא עמדו במבחנים של חוק הפיקוח בכך שלא סיפקו חינוך נאות. אף על פי כן, זכות ההורים לבחור בחינוך ילדיהם גברה. קל וחומר, כאשר בית הספר לענייננו עונה על כל המבחנים.

48. יתרה מזו, בתי המשפט אף מתחו ביקורת על הדרישה בסעי' 3 לחוק הפיקוח, כי לא יפתח בית הספר בטרם העניק לו משרד החינוך רשיון, וקבעו כי דרישה זו אינה מסתדרת עם שאר הדרישות, ובמיוחד אלו הקבועות בתקנות פיקוח על בתי ספר (בקשה לרשיון), תשי"ל - 1970, ושעל מבקש הבקשה לעמוד בהם. להלן, דברים מאותה ביקורת:

"מתוך מהות העניין של הגשת בקשה לפתיחת בית ספר מתברר שעל המבקש גם לנקוט צעדים מעשיים בכיוון המבוקש על ידיו. עליו לברר את מספר התלמידים הפוטנציאליים, עליו לנקוט בצעדים אירגוניים ובין אלה גם התקשרות אפשרית עם מורים. ספק בעיני אם ניתן להגיש בקשה שתעמוד בכל דרישות חוק הפיקוח ללא נקיטה בצעדים אלה. המחשבה כאלו ניתן למלא טפסי בקשה ולאחר מכן להמתין בסבלנות ולא לנקוט בצעד ממשי כלשהו עד לקבלת תשובה סופית של הרשות המוסמכת במשרד החינוך נראית לי, בשלב הנוכחי, פשטנית מדי. בנסיבות אלה לא ניתן לומר, שפעילות העותרת בכיוון מימוש שאיפתה להקמת בית ספר היתה שלא במקום."

בש"א 938/02 העמותה למען הקמת בי"ס דמוקרטי בז"י (ע"ר) נ' רונית תירוש, מנכ"ל

משרד החינוך [פדאור (לא פורסם) 02 (5) 613]

פגיעה ממשית ובלתי מידתית

49. כאמור, החלטתו של המשיב לסגור את בית הספר "יאפא" מקורה בהיעדר רשיון, ולא בשל אי עמידת בית הספר בדרישות פדגוגיות או בתנאים למתן חינוך ברמה נאותה.

החלטה זו פוגעת בצורה ממשית בזכויותיהם החוקתיות של המבקשים לאוטונומיה ולחופש בחירה בחינוך ילדיהם. פגיעה זו הינה בלתי סבירה, בלתי מידתית ושלא לתכלית ראויה.

50. מבחן המידתיות כפי שנקבע בפסיקה, מורכב משלושה מבחני משנה: האחד קיומה של התאמה רציונלית בין האמצעי למטרה; השני, היעדר אמצעי שפגיעתו בזכות המוגנת פחותה; והשלישי, מבחן התועלת לעומת הנזק. מבחנים אלו אינם מתקיימים כאשר בוחנים את החלטת המשיב לסגור את בית הספר "יאפא".

על דרישת המידתיות, ראו:

בג"צ 1715/97 לשכת מנהלי ההשקעות בישראל נ' שר האוצר, פ"ד נא(4) 367, 389-388.

בג"צ 935/89 אורי גנור, עו"ד נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מד (2) 485, 513

51. לעניין מבחן המשנה הראשון, הרי שמטרתו המרכזית של חוק הפיקוח היא כי יפעלו מוסדות חינוך במדינה המבטיחים רמת חינוך נאותה. הסמכות המוקנית למשיב על פי חוק הפיקוח להוציא צווי סגירה, מיועדת אך ורק לשפ שמירה על מטרה זו. כאמור, במקרה עסקינן מטרתו העיקרית של חוק הפיקוח כלל לא נפגעה ו/או הופרה, ובית הספר "יאפא", כפי שצויין, מקיים את כל המבחנים הדרושים על פי חוק הפיקוח.

52. לעניין מבחן המשנה השני, הרי שאין ספק כי המשיב בחר באמצעי הדרסטי ביותר, בלי אף ליתן זכות טיעון למבקשים (וכפי שעוד יפורט להלן), ובחר להתעלם מהן מהבקשה למתן רשיון והן ממכתב המבקשים מיום 22.9.2004. כל זאת עשה המשיב על אף הפגיעה הקשה בזכויותיהם החוקתיות של הילדים והוריהם.

53. לעניין מבחן המשנה השלישי, הרי ברור בעליל שלא תצמח למשיב כל תועלת מסוג כלשהו כתוצאה מסגירת בית הספר "יאפא", והנזק הוא כל כולו מנת חלקם של המבקשים וילדיהם. צו סגירה זה במידה ולא יבוטל יגרום להוצאתם של הילדים מכל מסגרת חינוכית שהי, או יכריחם להצטרף למסגרות שאינן תואמות את רצונם השקפתם ודרך חייהם.

54. העולה מן המקובץ, כי החלטתו של המשיב אינה עולה בקנה אחד עם אף אחד ממבחני המשנה האמורים ועל כן הינה בלתי מידתית בעליל, ויש לבטלה.

הפרת כללי הצדק הטבעי

55. יתרה מזו, החלטתו של המשיב נעשתה ללא כל הליך הוגן, ותוך הפרה לזכות יסוד של המבקשים לטיעון ושימוע בטרם הוצאת הצו. אי מתן זכות טיעון במקרה עסקינן, מהווה הפרה בוטה לכללי הצדק הטבעי, וזאת במיוחד לאור אופייה החוקתי של הזכות הנפגעת. וכדבריו של כב' הנשיא א. ברק:

"זכות יסוד של האדם בישראל היא, כי רשות ציבורית, הפוגעת במעמדו של אדם, לא תעשה כן, בטרם תעניק לאותו אדם את ההזדמנות להשמיע את דעתו. לעניין זכות יסוד זו, אין נפקא מינה, אם הרשות הציבורית פועלת מכוח חיקוק או מכוח הנחיה פנימית או מכוח הסכס. אין גם כל חשיבות לשאלה, אם הסמכות המופעלת היא שיפוטית, כעין שיפוטית או מינהלית, ואם שיקול הדעת, הניתן לאותה רשות, הוא רחב או צר. בכל מקרה, בו רשות ציבורית מבקשת לשנות את מעמדו של אדם, עליה לפעול כלפיו בהגינות, וחובה זו מטילה על הרשות את החובה להעניק לאותו אדם את ההזדמנות להשמיע את דעתו."

בג"צ 654/78 ריבה גינגולד נ' בית הדין הארצי לעבודה ואח', פ"ד לה(2), 649, 654-655

56. החלטתו של המשיב לסגור את בית הספר "יאפא" ללא מתן זכות שימוע למבקשים, הינה אם כן החלטה שלא כדין. הזכויות והאינטרסים של המבקשים העלולים להיפגע כתוצאה מהחלטתו של המשיב, היו מחייבים אותו לנקוט במשנה זהירות בטרם הוצאת צו הסגירה, וכן הבטחת מתן זכות שימוע על מנת שיתאפשר למי שזכותו עלולה להיפגע מהחלטתו, לפרוס לו להגנתו את כל השיקולים והטעמים שיכול ונעלמו מעיני המשיב. על חובת מתן זכות שימוע בטרם הוצאת צו סגירה נגד בית ספר, עמד בית המשפט בפרשת בית הספר עתיד, וקבע כדלקמן:

"מן ההיבט העקרוני, אין ספק בדבר שלפני שמוצא צו סגירה לגבי בית ספר יש מקום ליתן זכות טיעון לבית הספר ואפשר אף לגורמים אחרים, כמו הורי התלמידים וצוות בית הספר."

עת"מ 1294/01 בית הספר עתיד נ' משרד החינוך (פדאור (לא פורסם) 01 (3) 444)

סוף דבר

57. אשר על כן, ובהסתמך על כל האמור בתובענה זו, על שני חלקיה (העובדתי והמשפטי), ובתצהירים התומכים בה, מתבקש בית המשפט הנכבד לקבל את התובענה ולהצהיר על בטלותו של צו הסגירה לבית הספר "יאפא".

גדיר ניקולא, עו"ד
ב"כ המבקשים